

מאמרים ושיחות ממז"ך הגה"צ
רבי יצחק משה ארלנגר שליט"א

קרח

ויקהלו על משה ועל אהרן ויאמרו אליהם רב לכם כי כל העדה כולם קדשים ובתוכם ה' ומדוע תתנשאו על קהל ה' (במדבר ט"ז ג'). הנה חז"ל הקדושים במשנה אבות גילו לנו את סדר השתלשלות התורה, (אבות פרק א') "משה קבל תורה מסיני, ומסרה ליהושע, ויהושע לזקנים, וזקנים לנביאים, ונביאים מסרוה לאנשי כנסת הגדולה". סדר מסירת התורה החל במשה שמסר ליהושע וממנו לזקנים, ואח"כ מ"ח נביאים בא"י ותלמידיהם אחריהם נביאים וכו', אח"כ היה ירידת הדורות וחורבן בית המקדש הראשון נאספו אנשי כנסת הגדולה והמשיכו משיירי הנביאים שנמצאו בדור ההוא זכריה חגי מלאכי, ומרדכי הצדיק, והמשיכו האור למנהיגי הדור בבית

שני שכבר לא היו נביאים אמנם היו בעלי רוח הקודש, והכוחות שלהם נמשכו כולם מראשית ההשתלשלות שמשנה קיבל תורה מסיני ומסרה ויהושע.

והנה כמו שכתב הרמב"ן בפרשת בא, שלא כל רשע שישאל מי ה', יתן לו הקב"ה עשר מכות כדי להוכיחו מי ה', די היה פעם אחת שהיכה את פרעה וכל מצרים אז הוכח לעיני כל העולם, וממנו ילמדו הדורות הבאים. כמו כן הוא בסדר מסירת התורה והנהגת הדורות, שלא בכל דור צריכים לקבל מחדש את התורה מסיני, די היה בפעם אחת שמשנה קיבל תורה מסיני, וממנו נמשכת התורה בהשתלשלות של מנהיגי כל דור ודור שמסרו לדורות שלאחריהם. ובספר 'אורחות צדיקים' שער התורה כתב עוד, שאינו שייך במציאות להשיג התורה שלא על פי הדרך שגילו חז"ל את אופני קנייני התורה, כי הם חלק מסדר השתלשלות התורה ואם תחסר חוליה אחת, נפסקה השרשרת כולה. ואם על נגלות התורה כן, על פנימיות התורה על אחת כמה וכמה שצריך להיות שמור ומדוקדק כפי הדרכים שלימדו חז"ל וצדיקי הדורות איך הוא הדרך לזכות לאור התורה, ועיקר היסוד הוא שמוכרח לעבור מרב לתלמיד דור אחר דור בלי הפסק, באופן שנותני התורה בדורותינו קיבלו איש מפי איש עד משה רבינו, ואפילו מוסרי התורה הגדולים שהיו בדורות הקודמים, כמו רשב"י, ואחריו האריז"ל ומרן הבעש"ט הקדוש, כאשר זכו לגילוי, היה זה אליהו הנביא או נשמות צדיקים הקודמים שנתגלו אליהם ולימדום, אולם לא יצא מהם תורה חדשה כמו שקיבל משה מסיני תורה חדשה, כי כולם מושתתים על יסוד תורת משה שמסר ליהושע וממנו לזקנים עד דור שלנו ממש, עד שיבא משיח צדקינו והוא יגלה לנו "תורה חדשה מאיתי תצא", חלק התורה שנשאר גנוז אצלו כביכול ב"ה עד שיבוא העולם לתקונו השלם.

והנה כמו שגילה האריז"ל את סדר אילן הנשמות, אילן של חסדים ויש של גבורות וכו', ויש נשמות כלליות ונשמות פרטיות, כולם מוכרחים לינוק משורש שלהם, לכן השתית מרן הבעש"ט הקדוש את דרכו הקדושה על יסוד התקשרות לצדיקים, שרק ע"י התקשרות הנשמה הפרטית בנשמת הצדיק הכוללת, תוכל הנשמה הפרטית לבוא אל שלימות תיקונה, כי כל המשכת האור הוא בסדר של השתלשלות. והנה כמו שעשה הקב"ה י"ב שבטים, ובחינה של משפחה ומשפחה ועיר ועיר, קשר שתופס אפילו על פי תורה כמו בדיני ירושה וכדומה, הכל הוא על סדר השתלשלות הנשמות, ולכל דבר יש טעם עליון מפני מה נולד במשפחה פלונית ובעיר פלוני וכו', מפני שהנשמות מוכרחים להיות אחוזים בשורשי הענפים שלהם כדי לקבל חיותם. ומצינו כן בכתבי האריז"ל שנתן בזה טעם לחובה שיש על כל אחד לכבד את אחיו הגדול, מפני שהוא נולד קודם לו, והוא קודם לו בסדר השתלשלות ענפי נשמות השורש שלהם. עוד זאת כתב האריז"ל הקדוש כשאומר אנא בכח בקריאת שמע שעל המיטה,

יכוין להעלות עמו כל נשמות קרוביו וידידיו, והיינו כנ"ל כי כשנשמה שלו מתעלה, יש כח להעלות עמו גם כל נשמות קרוביו ומכריו, כי עצם היותם קרובים שלו וידידים שלו הוא מחמת שהנשמות שלהם מענף אחד.

היוצא מדברינו כאשר נמצא אדם במקום שמקבל חיות רוחני והתחזקות בעבודת השם, אות הוא שנמצא במקום שבו אחוז שורש נשמתו, ועליו להיות דבוק דוקא במקום הזה כדי שיוכל להתעלות במעלות הרוחניות שיכולים לקבל רק ע"י התקשרות אל השורש. ובענין הזה טעה קרח שאמר "רב לכם כי כל העדה כולם קדשים ובתוכם ה' ומדוע תתנשאו על קהל ה'", והאמת היה איתו שביד כל אדם מישראל להגיע לדבקות ה' בתכלית, אולם טעה לומר שכל אחד יכול להגיע לבד, והאמת אינו כן, שמוכרח לינוק כל אחד מהשורש שלו ומהענף שהוא תלוי בו.

ובספר אור החיים הקדוש ביאר יסוד זה באריכות, ומן ההכרח להביא מדבריו הקדושים בטעם שהיה יעקב צריך להתפלל שלא יוזכר שמו במחלוקת קרח, וזה לשון קדשו (אוה"ח במדבר ט"ז א'): "ולאהיר אור תורה אסדר ב' ג' גרגרים מסתרי תורה, א', כי ענפי הקדושה אשר הכין וסדר המאציל ברוך הוא הם שבילי ומשפטי התורה, אשר חקק ה' ביד משה עבדו, וכל המחליף סדר מסדרו, הנה הוא עוקר הענף ההוא, בסוד בחינת נשמתו, ועושה הענף ההוא ענף רע, כי יסתלק ממנו כח המקדש, וזה לך האות, סוד הקרבן אשר יתפגל ויחשב טמא במחשבת חוץ לזמנו, וחוף למקומו, ובנותר, וירד מכבוד קדושתו להיות טמא, ומחייב אוכליו כרת. ב', כי הענף עצמו שבו פעל און הוא קודם לשלוח בו יד, בסוד תייסוך רעתך (ירמיה ב' י"ט), נמצאת אומר כי ענף הקדושה יהפך לרעה ויהיה הודו לו למשחית רח"ל. ג', דע כי בחינת הנשמות אשר נטע ה' בעמו הם "אותיות התורה" כידוע ליודעי חן. ד', דע כי כשברא ה' את האדם, ברא נטע אחד שבו כלולים כל ענפי הקדושה, וכשחטא ונפגם נפגמו כל הנשמות שהיו תלוים בו, וכל שיצאו ממנו פגומים היו, עד שיצתה נפש אברהם אבינו ונתלכנה, באמצעות עשר נסיונות, ונתברר הפסולת בישמעאל, ויצתה נשמת יצחק ונתלכנה בעקדה, ונתברר הפסולת בתגבורת האש הוא עשו, ויצתה נשמת יעקב בלא שום דופי, והוא מה שהעירונו רבותינו ז"ל במאמרם (זוה"ק ח"ג ש"ו): שופריה דיעקב אבינו מעין שופריה דאדם קדמאה עד כאן, פירוש שלא היה בו פסולת כאדם קודם שחטא. נמצינו אומרים שהאילן הוא יעקב, ויצאו ממנו י"ב ענפים, ואחד מהם הוא לוי, ענף זה הענף שלשה ענפים, גרשון, קהת, ומררי, וקהת הענף ארבעה ענפים, עמרם, יצהר, חברון, ועוזיאל, וענפי יצהר הוא קרח.

והנה בבא קרח להחליף ענפי הקדושה, ולהפך הכהונה ממקומה, נפגמו ענפי הקדושה שבשורש נשמתו, שהיו כולן לשבח, והתחיל ממטה למעלה, בראשונה, הענף עצמו שהוא קרח, בתחלה היה נקרא קרח טהור, בן יצהר, שהיה מאיר לעולם כצהרים, בן קהת שהיה מקהה שיני כל רואה גדולתו ומעלתו, בן לוי שנתלוה מיום לידתו להקדוש ברוך הוא בכמה מעלות. ועכשיו הענף עצמו שנקרא קרח נפגם ועשה בו קרחה, ולא ענפו לבד, אלא גם שורש הענף שבא ממנו שהוא יצהר, נהפך לרעה כשורש נשמתו, והרתיח כל העולם כולו כצהרים, ולא שורש אחד לבד אלא גם שורש שלמעלה ממנו שהוא בן קהת, נהפך לרעה, להקהות שיני מולידי, ולא זו בלבד אלא גם שורש הענף הראשון שיצא מיעקב, שורש של נפש קרח, אשר שם נעקרה נפגמה, ועשתה בו נקמה ללוותו לגיהנם, עכלה"ק, עיי"ש שהאריך עוד.

ב' תמוז יו"ד של הרה"ק המגיד מטריסק זי"ע בעל "מגן אברהם". באחד הקיבוצים סמוך לעיר טבריה בתקופה שלאחר מלחמת העולם הראשונה, היה דר יהודי שלדאבונינו היה רחוק משמירת תורה ומצוות, אך פעם אחת בשנה לקראת היום המקודש לישראל, יום הכיפורים, היה נכנס ובא לעיר טבריה מידי שנה בשנה, ולמשך כל יום הקדוש היה שוהה בשטיבל הסלונמיאי שבטבריה ומשתתף בתפילה, ולא היתה זו תפילה גרידא כדרך רבים מאחינו התועים אשר מתעוררים ביום קדוש זה, כי אם תפילה רותחת בדמעות שליש והתרגשות יתירה שהתמיה את כל רואיו אשר ניסו לשער השערות שונות ובלתי מתקבלות על הדעת מנין נוטל יהודי כזה שחזותו מוכחת עליו היותו רחוק מן היהדות מרחק רב התהלכות שכזו לתפילה, ועוד יותר מכך, איך שייך להתנהג כל השנה כגוי גמור עד ליום הקדוש, ושוב למחרת יום הקדוש חוזר לסורו כאילו לא אירע דבר, ואילו ביום הקדוש עצמו יתפלל כאחד המורמים מעם... לא עצרו החסידים כח וביקשו לשמוע מפיו את סודו הכמוס, פתח היהודי וסיפר את סיפור חייו: עודי צעיר לימים במדינת רוסיה, גויסתי כשאר כל חבריי לצבא הרוסי, ומובן מאליו כי מן היהדות כמעט ולא שמעתי. באחד הימים הגיעה פלוגת החיילים שלי לעיר טריסק, ומן השמים סיבבו שהיה היום ערב יום הקדוש, כאשר נודע למגיד מטריסק על הימצאם של חיילים יהודים בעיר, הורה לעסקני העיר להשתדל אצל מפקד הפלוגה שיואל לשחרר את החיילים היהודים על יום הקדוש כדי שיוכלו להתפלל עמו ביום המקודש ביותר לישראל, אולם ראשי הצבא אשר לא היו מצויינים באהבת ישראל יתירה, דרשו סכום עצום של שלוש מאות זהובים תמורת שחרור החיילים. כאשר הגיעה הידיעה אל המגיד מטריסק, הורה לפרסם בכל עיר משמו כי מי שיתרום מכספו לטובת מצוה חשובה זו מובטח לו שתהיה לו שנה טובה ומבורכת, והודות לשמועה זו נאסף הסכום כולו והגיע לידי הרבי בזמן קצר, ותמורתם שוחררו החיילים היהודים. סיים הלה את סיפורו ואמר כי את תפילת יום הקדוש התפללו החיילים בצוותא חדא עם יתר החסידים בצל קורתו של המגיד הקדוש מטריסק, ומני אותה תפילה קדושה אשר שמע מפי המגיד ביום הכיפורים, מידי שנה בשנה מתעוררים בקרבו רגשות עזים לקראת יום הקדוש אף אם היה מנותק כל השנה מכל זיקה ליהדות, גם השנים הרבות שחלפו לא נתנו אותותיהם ולא השכיחו ממנו את אותו יום כיפור במחיצת המגיד מטריסק, ובכל יום כיפורים מתעורר בקרבו רצון עז להתפלל אל ה' בחזקה כמו ששמע בטריסק...

אנפין חדתי

ואנשים מבני ישראל חמשים ומאתים נשיאי עדה קראי מועד אנשי שם (במדבר ט"ז ב'). את מחתות החטאים האלה בנפשותם ועשו אותם רקוע פחים ציפוי למזבח וגו' (י"ג ג'). אי בשל"ה הקדוש ובספרים הקדושים על מאתים וחמשים אנשים הללו שהיו ראשי סנהדראות קדושי עליון, והיה כוונתם לשמים כמו שהיה כוונת נדב ואביהוא בהקריבם אש זרה כמבואר באוה"ח הקדוש הבחינות שיש מי שהוא קרוב אל הנשיקה ויש מי שהנשיקה קרבה אליו, ונדב ואביהוא קרבו עצמם לנשיקה ע"י הקטורת ומתו בנשיקה. וכן רצו אלו מאתים וחמשים ראשי סנהדראות לעשות לקרב עצמם אל הנשיקה, לזה תמצא את מספר חמשים ומאתים נשיאי עדה קראי מועד אנשי שם שווה למספר הייחוד השלם של שמע ישראל הוי"ה אלקינו הוי"ה אחד ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד עה"כ, כי היה כוונתם לייחד יחודים עליונים במעשיהם.

ובזה מיושב מפני מה עשו ציפוי למזבח מן המחתות שהפסוק קורא להם מחתות החטאים האלה. ויתכן שתיבת ציפוי מלשון השם הקדוש מצפ"ץ חילוף שם הוי"ה, ואי מהארז"ל שב' הוי"ת של י"ג מדות הרחמים המה הוי"ת בחילוף אתב"ש היינו מצפ"ץ, כי אין העולם יכול לסבול גילוי גדול ונורא של י"ג תיקוני דיקנא כשיצאין מהוי"ה עצמה לכן יוצאים במעין הגבלה וצמצום שהוא מחילוף הוי"ה, וזהו הרמז כאן שהיתה מסירות נפשם לגבוה במעשה הקטורת אולם היה בלבוש של צמצום והגבלה שעדיין יש עליהם שם מחתות החטאים האלה.

העולה מדבריו הקדושים, כיון שכל חיות האדם נמשך מן השורש שהוא אחוז בו, לכן גם הפגם שפוגם חלילה פוגם עד השורש, אמנם אין רצוננו לעסוק בענייני פגם כי אם בענייני התחזקות, ולימוד גדול הוא לכל החפץ להתחזק אף בדורות נמוכים עם נסיונות קשים, כל אחד אחוז בצדיקי הדור החיים עמנו, ואף גם צדיקי הדורות שבדורות הקודמים לנו שאנו דבוקים בדבריהם ושאבותינו היו דבוקים בחייהם, הנה כל זה הוא חבל ארוך אחד של השתלשלות מסירת התורה שאינו מתבטל וקיים לעד, ויכול כל החפץ להתאחז בזה החבל לעשות ממנו קשר חזק להבורא ית"ש ולהתעלות ממקום נפילתו. ודבר זה רואים ממש בחוש, כאשר אחוז אדם דרכו להתקשר בצדיקים ולעבוד את ה' בדרך שהלכו אבותיו בו, רואה הצלחה וסייעתא דשמיא, וההיפך הוא מר ממוות שלתאוה יבקש נפרד ומתנתק מבאר החיים.

וידועים דברי רש"י הקדוש בפרשת בשלח "אלקי אבי וארומנהו", "לא אני תחילת הקדושה אלא מוחזקת ועומדת לי הקדושה ואלוקותו עלי מימי אבותי", כי העולם נברא עפ"י סדר מדוקדק להפליא, ואפילו בתוך נשמת האדם גופא ישנו סדר המדרגות של נפש רוח נשמה חיה יחידה, כי הכל הוא בהשתלשלות, כמו כן אינו יכול לבוא למדרגה הרוחנית בלי שימשוך קדושה מאבותיו עד משה רבינו, והחורבן הוא כששוכח את מקור נשמתו, ורואים בחוש את גודל כח היצר שמגביר חיילים על ענין זה לפתות בני אדם לדבר בצדיקי הדור, כי יודע היצר גודל הטובה שיש לאדם בהיותו מקושר לצדיקים, ולעומת זה גודל הרעה שנפעל בנפשו בהיפרדו מהם, וחפץ הוא היצר לשלוט על בני אדם לכן משסה במ לשלוח חרצובות לשונם בצדיקי הדור שבכל דור ודור.

ואף גם מי ששומר פיו ולשונו ואינו מדבר סרה בצדיקי הדור, עדיין שומעים מפי בני אדם שמבקשים לעבוד את ה' אמנם מרגישים שאין להם ממי ללמוד ואצל מי לקנות קדושה, ובאמת גם זו רעה חולה שמקורה בגאות הלב, כי הוא אינו מבין שעצם ההתעוררות שיש בקרבו לעבוד את ה' בא לו רק מכח העובדי ה' האמיתיים שבדור שמקשרים נשמותיהם בנשמות ישראל די בכל אתר ואתר וממשיכים שפע קדושה בעולם, והוא מקבל התעוררותו מהם ותולה הטובה בעצמו כאילו אצלו תחילת הקדושה עד שאינו מוצא לעצמו מקום שיוכל להתדבק בו בדורו לקנות עוד חכמה וקדושה... ועל זה צווח הכתוב (דברים ח' י"ד) "ורם לבבך ושכחת את ה' אלוהיך", כי מחמת רום לבבו אינו יכול להכניע עצמו בפני עובדי ה' אמיתיים שבכל דור ודור, לבטל עצמו בדעתו וברצונותיו כדי לקנות תורה וקדושה מהם, ולקבל שפע קודש משרשי הענפים השייכים לו.

זה היה פגם של קרח שביקש לעקור השורש, ולעשות לעצמו שורש חדש של "כל העדה כולם קדושים", וכנגד זה יצא משה רבינו בתקיפות יתירה עד שהיה צריך בריאה לברוא ה' כדי לעקור טעות זו מן העולם.

ובפרט ההולכים בדרך החסידות שגילה מרן הבעש"ט הקדוש, יסוד מוסד הוא התקשרות לצדיקים בדרך הצרופה, וכמו שכתב בשארית ישראל להרה"ק מוילעדיניק זי"ע באריכות, והגדיל לאמר שגם אלו הדברים שאמרו בזה"ק שאין מועיל להם תשובה ולא חמי אפי שכינתא, הנה מדאורייתא אין מועיל להם תשובה, אבל מדרבנן, ע"י התקשרות לצדיקים, מועיל תשובה גם לזה, שהבעש"ט הקדוש תיקן נפשות הקשורים בו, ותלמידיו אחריו, ותלמידי תלמידיהם שבכל הדורות יונקים מאילן החיים הזה, וכל דרכי תלמידי הבעש"ט הקדוש למן היום שבו נתגלה אורו ועד היום הזה, הם כולם ענפים שנמשכים מאילן החיים של הבעש"ט הקדוש, ונמשך כח התיקון שלו על ידם עד היום הזה. ומטעם זה כתב השארית ישראל ביטל הבעש"ט הק' את עבודת הסיגופים לעבודת התשובה, משום שמה שנפעל ע"י הסיגופים, מקבלים מהצדיק ע"י ההתקשרות בו, וממילא אם הולך בדרך של התקשרות לצדיקי אמת אינו נצרך לסיגופים. אמנם מי שמדבר סרה בצדיקים, חלילה לו לפטור עצמו מסיגופים, כי אדם כזה צריך לסגף עצמו כדי לתקן את אשר פגם מאחר והוא נפרד משורשו חלילה. וזהו הלימוד העצום מפרשת קרח, לימוד לדורות, ומידה טובה מרובה.

(רעוא דרעוין פרשת קרח תש"פ)